

Stockeborna var nära att få överta hamnområdet på 1950-talet

I dag äger Orust kommun hamnområdet på Stocken (Tofta 2:31). Men det var ytterst nära att samhället Stocken hade fått överta hamnområdet.

I slutet på 1950-talet var Falkiska donationens direktion beredd att skänka hela hamnområdet till dåvarande municipalsamhället Stocken. Men länsstyrelsen i Göteborg och ansvarig myndighet i Stockholm, som hade att övervaka donationer och stiftelser, godtog inte gåvoformen utan krävde att marken skulle överlåtas genom köp.

Denna lösning godtogs av Falkiska donationens direktion och självfallet också av municipalsamhället Stocken.

Hamnområdet på 86 834 m² hade mätts upp av lantmäteriet och priset bestämts till 1 259 kr.

Men nu hade det blivit ont om tid för genomförandet. Innan alla handlingar och lagfart var klara, hade nyåret 1960 passerat och municipalsamhället Stocken hade upphört vid årsskiftet.¹ Falkiska donationens motpart hade alltså "försvunnit".

I stället blev det Morlanda kommun som gick in och genomförde köpet av hamnområdet. Lagfart beviljades för dåvarande Morlanda kommun den 8 maj 1963.

1970 bildades storkommunen Orust och Morlanda kommun gick upp i den nya storkommunen. Ägandet av hamnområdet på Stocken följde med.

Anders Falk blir ägare till Tofta gård och gynnar Stocken och fiskarna där

Eftersom ägaren av Tofta gård även ägde marken där samhället Stocken växte fram, har det genom historien rått ett särskilt förhållande mellan samhället och gårdens ägare.

Anders Falk² blev ägare till Tofta och Svanvik enligt fastebrev (=lagfart) 1824. Vid denna tidpunkt fanns det inga eller bara några få sjöbodar på strandområdet i Stocken. Först 1840-50 uppfördes sjöbodar i fiskeläget. Dessförinnan hade fiskare på Stocken haft bodar på närliggande holmar och skär, eftersom tidigare ägare till Tofta gård varit emot bodar inne i samhället. Anders Falk däremot uppmanade fiskarna att flytta in sina bodar till stranden i Stockens fiskeläge. Han ansåg att sjöbodarna borde ligga i anslutning till bostadshuset.

Det har berättats att Anders Falk skulle ha sagt att de boende på Stocken hade rätt till sjöbodsplats vid stranden utan avgift (muntlig uppgift från Gerhard Peterson till författaren).

Man kan konstatera att Falkiska donationens direktion aldrig krävt något arrende för bod eller brygga. För boningshusen betalade man däremot några kronor årligen i arrendeavgift.

¹ Municipalsamhället Stocken 1910 – 1959. Municipalsamhällena upphörde efter hand i hela landet.

² Se Jan Tullberg m.fl., STOCKEN. Ett fiskeläge på Västra Orust. Kapitlet *Tofta gård – Anders Falk – Falkiska donationen* (sid. 196).

Stockeborna har alltid hävdats att Anders Falk hade givit dem rätt att utan avgift ha sjöbod och brygga på stranden i Stocken och att denna rätt inte upphörde, när Morlanda kommun eller senare Orust kommun började att kräva arrendeavgift för bod och brygga.

Man har stött sig på gammal hävd och besittningsrätt och menat att Stocken stått i en särställning, när det gäller disposition av mark för bod och brygga. Anders Falk visade tydligt - har man menat- att hans klara vilja var att ge stockeborna tillgång till plats för bod och brygga utan ersättning. Stocken kan inte jämföras med de fiskelägen, där kommunen inköpt eller inlöst strandmarken.

Det var för övrigt Stockens municipalsamhälle som på 1950-talet inledde förhandlingar med Falkiska donationens direktions med syfte att överta det område som i dag är hamnområdet Tofta 2:31. Den egentliga anledningen den gången var att samhället var i behov av att bygga en allmän brygga.

Dödsboet efter Petter Pettersson m.fl. överklagade Orust kommuns krav på "arrende avseende sjöbodarna" till kammarrätten i Göteborg. I domen 1986-06-23 har kammarrätten i beslut "den 3 maj 1985 avslagit ett av dödsboet efter Petter Pettersson m fl yrkande om inhibition."

Det har alltså inte lyckats att hävda gammal besittningsrätt baserad på det speciella förhållandet, som rått mellan markägaren Anders Falk på Tofta gård och Stockens fiskeläge och de löften Anders Falk ställt ut.

2015-17 söker Orust kommun vägar att förbättra sin ekonomi. En väg involverar våra bodar och bryggor. Kommunen undersöker lösningar mot bakgrund av de numera höga priserna vid försäljningar av sjöbodarna och bryggor.

- att sälja servitut
- att sälja mark
- att höja arrendeavgiften

Två olika firmor gjorde på uppdrag av kommunen en värdering av priset för marken under sjöbodarna, För Stockens del skulle marken under en "normalbod" på 30 kvm kosta 46 800 kr/kvm. För större eller mindre bodar räknades priset fram enligt en särskild beräkningsmodell.

Arrendeavgiften för sjöbodarna höjde kommunen med 260% till 180 kr/kvm att gälla från 1 januari 2017. För bryggor var arrendeavgiften lägre.

Stockens Sjöbodsägarförening överklagade 2016-12-16 genom ordföranden Sune Arman kommunens arrendebeslut 2016 till Förvaltningsdomstolen i Göteborg. I sin dom 2017-11-07 avslår Förvaltningsrätten Sjöbodsägarföreningens överklagan.

I en laglighetsprövning enligt kommunallagen har domstolen kommit fram till att det inte har visats att beslutet om nya arrendeavgifter är olagligt eller i övrigt har tillkommit på otillbörligt sätt. Någon bedömning av innehåll eller konsekvens av kommunens arrendebeslut görs inte av domstolen.

Slutsatsen är att kommunen kan höja arrendeavgiften som man vill, så länge det finns en politisk majoritet för beslutet.³

Hade det varit bättre om Stockens samhälle hade ägt hamnområdet idag? Det vet vi inte säkert. Men de stockebor, som på 1950-talets slut var starkt engagerade i frågan, blev mycket besvikna över utvecklingen, som gjorde att dåvarande Morlanda kommun kunde komma i besittning av hamnområdet till ett pris som av Falkiska donationens styrelse var satt som ett "vänskapspris" för Stockens samhälle, när stiftelsen av Länsstyrelsen förbjöds att skänka bort marken. I stället skulle ett pris beräknas. Men då gick tiden och vid årsskiftet 1959/60 upplöste staten Stockens municipalsamhälle och mottagaren av hamnområdet fanns inte längre.

Jan Tullberg

.

Källor till ovanstående artikel:

- 1 Gerhard Peterson – Jan Tullberg, Om STOCKEN – förr och nu. Kap 13 *Strandområdet med sjöbodas och bryggor.*
- 2 Protokoll fört vid sammanträde med styrelsen för Stockens Sjöbodsägare 1982-11-30.
- 3 Kammarrätten i Göteborg. Dom 1986-06-23. Mål mellan Orust kommun och dödsboet efter Petter Pettersson.
- 4 Jan Tullberg m.fl., STOCKEN. Ett fiskeläge... sid 207 *Anders Falks testamente.*
- 5 Förvaltningsrätten i Göteborg, DOM 2017-11-07 Mål nr 13539-16.

³ I Sotenäs kommun lägger den socialdemokratiska oppositionen ungefär samtidigt fram en motion om halvering av arrendeavgiften för sjöbodas från 80 kr/kvm till 40.